

Recenzavo: prof. habil. dr. Vladas GRONSKAS
doc. dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS

Spausdinama Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto tarybos
2007-12-10 (protokolo Nr. 22) nutarimu.

ISBN 978-9986-38-881-4 © Remigijus Čiegis, 2008
© Šiaulių universitetas, 2008
© VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2008

TURINYS

LENTELĖS IR PAVEIKSLAI	5
PRATARMĖ.....	7
1 dalis. DABARTIES EKONOMINĖS PROBLEMOS IR DARNUS VYSTYMASIS.....	8
1.1. Ekonominė plėtra ir jos keliamos socialinės ir ekologinės problemos	9
1.2. Koks yra tinkamas ekonomikos dydis darnumo aspektu?	18
2 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI KONCEPCIJOS EKONOMINIAI ASPEKTAI	27
2.1. Ekonominis požiūris darnaus vystymosi koncepcijoje.....	28
2.2. Ekonominio augimo ir vystymosi sampratų skirtumas bei aplinkos Kuznets kreivės	37
3 dalis. SAVAIMINĖ EKONOMINĖ PLĖTRA IR JOS EKOLOGINIŲ BEI SOCIALINIŲ PADARINIŲ VERTINIMAS	46
3.1. Alternatyvios ekonominės plėtros paradigmos	47
3.2. Aplinkos ir ūkio sąveikos vertinimų palyginimas	56
4 dalis. EKONOMINIAI DARNAUS VYSTYMOŠI VALDYMO INSTRUMENTAI.....	66
4.1. Ekonominio augimo modelių ribotumai darnaus vystymosi požiūriu	67
4.2. Ekonomikos „žalinimas“ naudojant ekonominius svertus.....	76
5 dalis. „ŽALIOJI VADYBA“ IR DARNUS VYSTYMASIS.....	86
5.1. Medžiagų balanso modelis ir aplinkos ekonominės funkcijos	87
5.2. „Žaliosios vadybos“ samprata ir modeliai	97

6 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI PROCESO VALDYMAS	115
6.1. Darnaus vystymosi valdymo principai	116
6.2. Visuomenės darnaus vystymosi proceso strateginis valdymas	127
7 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI EKONOMINIAI INDIKATORIAI	138
7.1. Tradicinių makroekonominių rodiklių naudojimo darnumo matavimams ribotumai	139
7.2. Ekonominiai darnumo indikatoriai	146
8 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI APLINKOS INDIKATORIAI ..	154
8.1. Ekologinė pėda, aplinkos erdvė ir kiti aplinkos indikatoriai ..	155
8.2. Aplinkos erdvės apskaičiavimo metodologija	164
9 dalis. DARNI SOCIALINĖ RAIDA IR JOS VERTINIMAS	173
9.1. Ekonomikos augimas, žmogaus socialinės raidos indeksas ir laimė	174
9.2. Plėtros projektų vertinimas darnumo aspektu.....	184
LITERATŪRA	196
VARDŲ RODYKLĖ.....	203

LENTELĖS IR PAVEIKSLAI

LENTELĖS

8.1 lentelė. Aplinkos erdvės skaičiavimai Europai	171
---	-----

PAVEIKSLAI

1 dalis. DABARTIES EKONOMINĖS PROBLEMOS IR DARNUS VYSTYMASIS	
1.1 pav. Industrinė ekologija.....	12
1.2 pav. Aplinkos problemų pobūdžio kaita.....	14
1.3 pav. Neefektyvus išteklių paskirstymas, susidarantis dėl neigiamų išorinių kaštų.....	18
1.4 pav. Ūkio ir aplinkos sąryšis	21
1.5 pav. „Tuščias“ ir „pilnas“ pasauliai.....	23
1.6 pav. Cirkuliacinio srauto diagrama	24
2 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI KONCEPCIJOS EKONOMINIAI ASPEKTAI	
2.1 pav. Požiūriai į darnų vystymąsi	30
2.2 pav. Gamtinio ir antropogeninio reguliavimo sistemų sutapimas.....	32
2.3 pav. Darnumo kategorijų tetraedras	34
2.4 pav. Šiaurės jūros silkių žvejybos dinamika	39
2.5 pav. Aplinkos kokybės priklausomybė nuo pajamų lygio	41
2.6 pav. Alternatyvios ekonominio augimo trajektorijos ir aplinkos kokybė ..	43
3 dalis. SAVAIMINĖ EKONOMINĖ PLĖTRA IR JOS EKOLOGINIŲ BEI SOCIALINIŲ PADARINIŲ VERTINIMAS	
3.1 pav. Aplinkos ir ekonomikos sąveikos vertinimų raida	56
4 dalis. EKONOMINIAI DARNAUS VYSTYMOŠI VALDYMO INSTRUMENTAI	
4.1 pav. Klasikinėje ekonominėje teorijoje dominavęs ekonomistų požiūris į pajamas	67
4.2 pav. Makroekonominės augimo teorijos	69
5 dalis. „ŽALIOJI VADYBA“ IR DARNUS VYSTYMASIS	
5.1 pav. Ekonomika kaip linijinė sistema	87

5.2 pav. Išplėsta ekonomikos linijinė sistema.....	87
5.3 pav. Ekonomikos linijinė sistema įvertinant atliekų susidarymą.....	89
5.4 pav. Ekonominė sistema, įvertinanti reciklingą.....	90
5.5 pav. Išteklių subsektoriaus schema.....	93
5.6 pav. Cirkuliacinės ekonomikos schema.....	94
5.7 pav. Aplinkos naudojimo valdymas pagal St. Gallen vadybos koncepciją.....	106

6 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI PROCECO VALDYMAS

6.1 pav. Visuomenės raidos (plėtos) matmenys.....	116
6.2 pav. Dematerializacijos įgyvendinimo būdai.....	117
6.3 pav. Pajamų ir išteklių pasiskirstymas pasaulyje (proc.).....	119
6.4 pav. Pageidautinas visuomenės plėtos modelis.....	119
6.5 pav. Darnumo tikslų tetraedras.....	124
6.6 pav. Darnaus vystymosi siekimo strategijos įgyvendinimo procesas.....	130
6.7 pav. Darnaus vystymosi strategijos struktūra.....	130
6.8 pav. Darnaus vystymosi strategijos rengimo ciklas.....	134
6.9 pav. Darnios bendruomenės vizija.....	134
6.10 pav. Darnumo kūrimo procesas.....	136

7 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI EKONOMINIAI INDIKATORIAI

7.1 pav. Plėtos idėjų evoliucija.....	139
7.2 pav. JAV GNP ir TPI vienam gyventojui 1950–2000 m.....	150
7.3 pav. Skirtumo tarp <i>DEGI</i> ir <i>BNP</i> didėjimas ekonominės plėtos metu....	151

8 dalis. DARNAUS VYSTYMOŠI APLINKOS INDIKATORIAI

8.1 pav. „Ekologinis deficitas“ – ekonominis augimas už ekologinio talpumo ribų.....	159
8.2 pav. Gyvenimas mums prieinamoje aplinkos erdvėje.....	161
8.3 pav. Darnaus vystymosi modelis.....	162

9 dalis. DARNI SOCIALINĖ RAIDA IR JOS VERTINIMAS

9.1 pav. Žmogaus socialinės raidos indekso apskaičiavimas.....	174
--	-----

PRATARMĖ

Mokomosios knygos sandarą nulėmė svarbūs darnaus ekonomikos vystymosi teorijos skyriai, kuriais paremtos JAV, Vakarų Europos bei Lietuvos universitetų ekonomistų bei vadybininkų rengimo programos.

Ši mokomoji knyga visų pirma skirta universitetų studentams, studijuojantiems darnaus vystymosi ekonomikos ir vadybos dalykus.

Mokomojoje knygoje nurodyti bibliografiniai šaltiniai turėtų būti kaip gairės tolesnėms, išsamesnėms studijoms, o kiekvieno skyriaus pabaigoje pateiktos kontrolinės užduotys ir klausimai padės pasitikrinti, kaip suprasta kiekviena tema.

Aišku, mokomoji knyga, kaip ir bet kuris darbas, nėra tobula. Tačiau, tikiuosi, kad nepaisant tam tikrų ribotumų, darbas bus naudingas universitetų bei aukštųjų mokyklų ekonominių ir vadybinių krypties studentams, taip pat visiems, besidomintiems darniu vystymusi.

Už vertingas pastabas dėkoju vadovėlio recenzentams Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto prof. Vladui Gronskui ir Šiaulių universiteto Socialinių moklų fakulteto dekanui doc. Teodorui Tamošiūnui, taip pat kitiems kolegoms, padėjusiems geranoriška kritika ir patarimais, be kurių pateikiamas skaitytojui darbas būtų nevisavertis. Ypač esu dėkingas Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto prof. Daliai Štreimikienei už metodologinę bei informacinę pagalbą rengiant 9.1 skyrių bei Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto prodekanei doc. Laimai Galkutei rengiant 5.2 skyrių.

Šį leidinį parengti ir išleisti padėjo daugelio žmonių pastangos. Labai dėkingas Šiaulių universiteto leidyklos redaktorei Birutei Kucinienei už nuveiktą didžiulį darbą tobulinant mokomosios knygos kalbą, ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto dėstytojui Juozui Granskui, su dideliu kruopštumu parengusiam mokomosios knygos paveikslus.

Autorius